

۶ ایلول ۱۹۱۷

سای : ۹

برنجی س

کتابخانه
م. جودت
کتابخانه

علم ، صنعت و اخلاق دارُ هفته‌ای مجموع

داعلیق بیلدیزلر بریغین ایچی ؟
بر آتش بارلاپور قارشیکی یارده .
اوپومانی بر بن ، برده نوجی .
ملوب ساری صودی ، بیت یوق جوارده .

یو پارالاشدم ، آلدکی ، بو آی ؟
کودنه نواره نه یوق ؟... خارمان پندیمی ؟
بو بیل برکنی دیورلر بغدادی .
قوبولر پایلايه چوقدن کیندی ؟...

سویه ، آغلامسین ، کوزل اُمینم ،
الله بیلیر ، هر کون اونی اُوزلرم .
اوزات آلرکی ، اوپیم ، ینیم ،
چونکه آرتق اوزون سوردی سوزلرم .
ایرامک مبارک ، عمرک چوق اولسون ،
بی صوراتلرک هیسنه سلام .
دعا ایت ، دشمنلر صافی یولسون ،
بزی ده هر زمان کوله ورسون بولام ... !
میلر فخری

بن صولک کاغدیکی هنوز دون آلدیم :
« باوق قوگ » دیورلرک ، دوشوندیکی
صافلاپو آغلاپور ... شاشردم قالم :
تورک قیزی آغلاری انتقام کونی ؟ .

تاریخچه سنجیق

قورت باشلی سانجاق

ملادک آلتنچی عصرینک صولک نصفنده اورته آسیا پک
شانلی بر اقلایه مشهر اولمشدی . (کین - شان) طاغناک پالانسیز
اقلره حاکم بر قلعنه قورولان ، دیرکری آتون طلای
بوون و مزین بر اوناغ شرقه متوجه قابوسی او کنده آلتوندن
پایلمش قورت باشلی بر سانجاق دالعالانیدور ، اطرافنده ایری
بوئی ، کنیش اوموزنی ، قالدن بووینی چویک سواریلر ،
زوهلی ، چلیک طولوغلی مسلح قهرمانلر طولاشووردی .
او کنده کنیش اوواده ، بورولر اوتیور ، داوولر چالیندور ،
هوایی قبالایان توز دومان آراسنده میزاقلرک یارلایتی
نظزلری اوقشاپور ، قیر اعلرک کیشمنه لری ، هوا طبقه سی
طالعالاندریوردی .

بو یوک اوناغده ، قویو قرمز سیاهی ، کنیش و غضوب
آلی ، ککین و ماوی کوزلیه [۱] اطرافه خشیتله مزوج
درین بر حرمت حمی الفا ایدن تورک خاقانی (آسه - نا)
خانداننک قهرمان حکمداری (موکان) خان آلتوندن معمول
دورت طساووس قوشی اوزرینه موضوع مذهب بر سر
اوزرنده اوطوریوردی ، [۲] قارشوسنده صف باغلایان تکین لره ،
یابنولره ، شادله ، ترخانله ، آلپره قطعی امر لوریوردی .
بو یوک اوناغده دورت جهتنده ، زمینلری اوزرینه غایتله
کوزل رسملر ایشلمش ایلک خالبلره مستور ، ایجریلری
آتون اوانی ، قیتلی دوشمه لری ، کوموش ایشلمه لی حیوانات

تصویرلری حای بر جوق کوچوک اوناغلر داها کورنیوردی . [۳]
هیولغ - نو دولنک قبیح اقرارشدن صوکر ا تورکلر
اراسنده بو دبدیه اونوتولش ، حیات سونمش ، فسادت
طورمش ، هر شیئ اولمشدی . تورکلر شمدی ، عاداتا بشت بعدالموت
تجلیسته مظهر اولمش ، قورت باشلی سانجاق اطرافه طولانمش ،
داها بو یوک وداها شانلی بر سطولته میدانه چقمشدری .
قورت باشلی سانجاق سایه سنده بوشوکتی قازانمش اولان

[۱] سوتی و قایمانی .

[۲] مورخ مه تاندر و ته ثویلاقت سیمو قاتا

[۳] چین و قایمانه لردن (نانغ - شو) .

تورکلر ، اووقسه قدر ، پک آجی کونلر کیریمش ، بر جوق
فلانکلر کورمشدری . بر زمانلر اورته آسیانک حاکم مطلق
ایکین ، طابناج (چین) ففوقولرینک تلقیناته قایلان شرقی
قارداشلرندن (وو - هوان) لره (سیهن - بی) لره ،
(جو - جن) لره متادی مهاجرلری قارشوسنده ازیمش ،
بریشان اولمش ، قسم کلیسی اجنی بو یوندرینی آلتنه دوشمشدی .
وسط چپچکی (چین) ایمپراطورلنک دوامی و منفور ائتزه لری ،
وحدت ملیه لری صارمشم ، بودونک مختلف بویلری ، مختلف
اولوسلری بر برینه دوشورمش ، استخلاص امیدلری سوندرمشدی .
فقط ، میلادک ۵۴۵ تاریخنده (آسنا) خاندانندن بو مین
(تومن) خاگ (کین - شان) طاغنده آجدینی قورت باشلی
سانجاق ، هر شینی ده کیشدریمش ، آسیانک سیاسی وضعیتی
آلت اوست ایشمش ، حکوم تورکلره کنیش بر ظفر و حریت
ساحمی تأمین ایلمشدی .

قورت باشلی سانجاق ایلک دفعه ، او زمان اورته آسیایه
حاکم اولان چوچن ایمپراطورلغه قارشوی آچیلمشدی : بو یوک
یابنو (نو - عو) نک اوغلی بو مین (تومن) خان ، [۱] چونجلی
(هوای - هوانغ) ایرمانی کسارنده مدھش بر انهمراه
اوغرانلر (۵۵۲م) بو سانجاقه بوون ا کدیرمشدی .
چونجلیک مغرور و جسور ایمپراطوری (آسنا - قوشی) بو
فجیع انهمزاک ذلتنه تحمل ایدم مبرک مردانه بر جرألتا اختار
ایتمش ، اوغلی و خانی (آن - لوشین) ایسه ملککی قورت باشلی
سانجاقک شانلی حاکمیته بر اقره رق جینده (تسی) قرالغنه
التجایه مجبور اولمشدی .

(نو - عو) نک کوچوک اوغلی ایستنی (شه - تی - سی) یابنولده
ینه بو سانجاقه غرب طرفلری قبیح ایشمش ، (هوا) لری
(افا تیلر) تحت اقیاده آلمش ، معظم ساسانیان دولتنک
اولکسینه بیله بو یوک بر قورقو مالشمدی .

بو ظفرلر سایه سنده ، آز برمدت ظرفنده ؛ اورته آسیانک
بو تون تورکاری ، ملتنک استخلاص و ظفر تمثالی اولان قورت
باشلی سانجاقک اطرافه طولانمش ، (نوشه - بی) لره ، (تو - لور)

و کۆتای دشمناک باصقیرینه اوغرا مشلردی . مهاجر غافل
 آوادقلى تورکردن اوکیرنه کین قادی، ارکک و چوققلى
 قیلجیدن کیرمش ، بختیاروردلى نارومار، قیمتلى سوریلری
 نالان امشلردی .

هزنی ایللمش ییقلمش ، روقلر ، کوربوزجو قورلر ،
مغور کجسیرک ، دلیر قیزلرک کوله اکلنه طولاشدقاری ساحلر
شمدی اولنرل قانی نعلریله پولمشدی . دشمنلر ، تورکلرن هیچ
بر فردی جاننی راقه مئه جالمشیر قیقط تکرینک بر عنانی اوله رق
بوکوموق اوله ماشلردی : اللرنی آیفالرنی کیرک بر باطالقنه آتدقاری

اون یاشنده بر - وجوق ئوله مش، معجزوی قورتیله بلمشدی.
تورکلرک محوی ایستهمه ن تکرى ، آجلقدن وغائب
ایندیکی قاندىن ئولک اوزره اولان بو جوجوغلک امدادینه بر
دیشی قورت کوندرمشدی . بو قورت ، هر کون بر مقدار
ات کتیر. رك ياره لر ی ای اولتجه بر قدر جوجو غنی بلمه مش ،
ئولومدن قورتارمشدی .

دشمنلر، تورکلردن برچوجوغلک صاغ دالغینی خبر آلدرق
بوئی ده اتلاف تشبیده بولمخلر، فقط قورت چوجنی صیرتلا
یرق (س - های) نلک صاغ طرفه طوغری قاجیرمئ،
(قاو - جانغ) لک یئی اوغورلر اولکسنک شمال غربسینه
تصادف ایدن طاغلر آراسنده هر طرفی یالچین قایلرله قایل
منت برودای، که تورکده قورتارمندی.

چو جوق بووادی ده بوبومش ، کندینی هیچ ترک ایتمه بن
قورتله اولمش ، اوندن اون اوغلی اولمش ، شکران نشانه سی اوله رق
بو بوکنه آسنا (جنه) یعنی قورت اسمنی و برمشدی .

چو جو قزل بوراده بویوشلر، بالآخره جوار اویماقلردن
بر قیز قاجیره رق اولرله اولمشلردی. تورکلر، بوسورتله
ارکته قون دینلن بووادیده مرور زمانله اورده مش، بویوک
برقوم اولمشلردی. [۱]

آسنا اھقاندىن (آ-ھىن-شە) جەلپىڭ قورقۇت
 قورقۇن قورمازلىقنى اولدىنى ھەقدەكمۇ بۇقەندىن مەھمۇدلىق
 شۇكرەت ھەممىنىڭ نەشەسى اولان قورقۇت باشلى سانجىغى پەش،
 بۇنى -تەخلاص تەئالىغا ئىدەرك، جۈجۈلە سىپىر اولان
 تۈركلەرگە كۆنە دۈشمەن، ئۇلارنى ئارگە قۇندىن چىقارمىش،
 سىڭىر بۇردىرەنە كۆتۈرمىدى .

خفلى ايسه ، قورت باشلى سانجاغك آلتندە توركلره غائب ايتمش اولدوقلارى حريت و دولتي تكرار قازانديرش ، اونلري سلطوت و شوكتك قصواسنه چيقارمشاردى . اوكلندە قورت باشلى سانجاقل اولديني حالده ، اولكلرفنچ ايدين (موقان خان) ده اسنا خانداننه منسوب بولونور ايدي .

توركلرك آسنا خاندانيله قورت باشلى سانجاغه او قدر
صميمى مربوطيت و حرمت كوسترملرى بوندن نشأت

(تبه - له) لر ، (نو - کی - شی) لر ، هوئی - هو (اوینور) لر ،
 اوتوز تاتار لر ، قور یاقار لر ، قیتای لر ، (کی - قو Ki - Kau) لر
 هسی بومی سانجاغ اوکند نویمکه عهد ایتملردی .

یگر می‌سنده قدر آذر بمدت ظرفنده (قوره) دن (بحر حزره)،
غوبی چولندن (بایقال) حوضه‌سنه قدر امتداد ایدن کنیش
ساحه، معجزوی بر صورته تور باشلی سانجاغک حاکیتی
آلته کرمشدی .

سانجاق بر آراق ، غوبی چوللرینده آشمش ، چنک
(شنسی) ، شانفس)و (مچلی) ایالتلرنده بیه شانی ظفرلره
رهبر اولمشدی .

آسیاده ، قورت باشلی سانجاغه قارشى دژین بر خضوع
وحرمت حسی بسلامه من هیچ بر اولوس ، هیچ بر اویماق
قاله منشدی . حتی سیریا ایجریلنده کی قیله لرلیه ، بر جوق هدیه لر
تقدیم ایدمرك قورت باشلی سانجاغ هامه سیستر احترام ایتشلردی .
کسرایه قارشى بر استادگاه آرایان شرقی روما ایماطوری
ایکنجی (ژوستین) ، قورت باشلی سانجاغک ظفرلرندن
خبردار اولوراولمز ، اوته آسیابه ایلیجیر ، هدیه لرکوندرمک
لزوونی حسن ایتیش ، تورکلره تأسیس مناسباته چالیشمشدی .
بو صورتله قورت باشلی سانجاغ ، اوته آسیاده تورک
سلطنت وسطوتنک شانلی بر تمایلی اولمشدی .

تورکەر ، بوسانخاقده ، هم سقوط وفلاک منقبره ،
هم شوکت وظفر داستانلری او قوبورلردی . کجلا ، دانا
خاقاگ اکنده کیدن بوسانخاگی ، ظفردن ظفره اوچور برکن
اختیارلرده ، سوریلری اوتلانان چوجوقلره ، (ارکه قون)
ایزه وادیلرنده یوکسک آغاجلرک ، لوش کولکلری آلتنده
چنارله اورتولش برار ایرماقلرکنارلرنده کچن اسکی ماجرالری
آلاتیور ، قورت باشلی سانیاغک منقبسنی نقل اییدیور ،
تورککلر بوسانخاق سایه سنده فاصل قورتولدنلری ، فاصل
یوکسلکلرنی الکلاتیورلردی :

ملت ارکھه قون فلاکشدن اول ، سسلوئی تانزورلک
اداره لری آئنده سعادت ورفاه ایچنده یاشیور ، هر کون
دوکون یارام یاییوردی . تانزور ، ظفر چنگلرندن دوندکلری
زمان ییوک ضیافت (شولهن) لر ترتیب ایئدیور ، بوتون
ملت طوبلانیور ، هر کس ییوب ایچییور ، حربه یارارقلری
کوریئلر تلطف ایدیلدوردی .

مخاربه اولمديني زمانلار داها مسعود كچوردى : تا ئۆز
عموسى آو (سفر) الكنجىلر ياپدير يور ، كنجىلر آوساھلر نە
جنگ تعليماتلارلە مشغول ايكن چو چو قلار دە اتلاندى قلىر ي قويونلار
يەنە رك سوارىلىكى ، كوچوك يايلاھلر قوشارە اوق آتەرق تير
اندا زلى ار كە نيورلردى . [۱]

تورکلو بویاه مسعود بر حیات کچیر بر کن کونک بر نده قوتلی

ايدبيوردى . چونكه قورت باشلى سسناق ، توركلر ايچون
استخلاص واعتلا نمائى اولمشدى . (آنا) سلاله سده ملتى
اسارتدن قورتارمدرق وحدتى قازانديرمشدى .

م . شمس الدين

خِڪَانِيَه

يکي قهرمانلر

قالچ يرندن ؟

— او نه ؟ يازديك روماني ؟

— دكل .

— يانه ؟

— برقاچ دستان .

— حربه دائري ؟

— آسكى قهرمانلرک حيايه حاش .

يك چابوق برشهرت قازاغى اولان كنج اقبالر تكلغمز سز حيايه
اوطوردى . محاربهك باشنده ، داهامكتيدن يكي چيغيش جيجي بر
دوقوردى ، اما ائك اوزاق خدودلره كيشدرهك ، هيچ دورمان
چالماق . . . تيقويه ، فولرايه ، تيقويه آشيلىر بولارقي برسته ايچنده
« فوق العاده » تر فوج ايتش ، پيكباش اولمشدى .

— نرهب كيديورسك ؟

— ديه سوردم .

— حيدر باشابه .

— فاكولته يه ؟

— آوت .

— كولدم .

— نه او ، بته يكي بر كغشى وار ؟

— خاير . شوليه برمشاهده . بر فرضيه ...

— نه اوزورنه ؟

— نه تاوسك تداويسنه دائر ، غالبا براب اوچي بولوبوز ،

بر هفتنه اول كوندرديكم « مطالعه » ايچون بوكون جي چاغيرديلر .

تفصيلات ايتيه چكار مانيورم ،

لافى پيترمهدن دوشدى . آلدده قاپلى دوران دفتري آلدى .

— اوقوپالم شودستانارى .

— ديه آچدى .

—

— بو ناسل يازى ؟ قازاغچى ، بوزغاجق .

— ورن ، بر اوقوپالم ، سن ديكله .

— هابدى باقالم .

دفتري آلددم . ائك بكنديكم منظوم بر منفه يي آچديم . . . ياولاش
ياداش اوقومنه باشلادم . بو ، برده بولدىن قيريني برقالفاله زرهلى
ايكى دوشبان سواريسه اسيركن هجوم ايددرهك قافارنى كسن اختيار
برس . سباهيك حكايه سدى . كنج دوقتوره بوقهرمانك شجاعتى آييه
دويوراييدك ايچون سسمة بر آهنگ بردهرك اوقويورم ، مبارزهك
هيچايتى تصوير ايدن برلده دورويوردم . روزكلر برافضلده اولدىنى
ايچون كوركته ننه ايدى . قارشيزدهك قانابه . اوطوفان سيبغا بر
شايقلى هيچ بىزى ديكه ميور ، ايلكه دفعه كوروپورمش كي دتلى كوزلره
بوش يلمان قالاياق كنارلر نه ياتويوردى . اوچ يحمه لك دستانى پيترجمه :

— ناسل ؟

— ديه سوردم .

— آي ...

— هئى ، ناسل ، شيبدى بوليه قهرمانلر وارى ؟

دوقتور كولدى . باشى سالالدى :

— ايسته ، ديدى ، ماما باشنده ، قاپلى اودا ايچنده « حيايتى
تديق ايدبيورم » ساتان زوالى رومانچيكن خولايى !

— نه ديك ؟

— سنك بوقيرنى قافاللى اختيار سباهيك بوكونكى حيايه كوره

مناز بر قهرمانى ؟

— آلت .

— اوليه ايسه بن سكا سويليمه ؛ سوك درجه آلدانيورسك .

— چون ؟

— بوكونكى عسكرلر ، ضابطلر ، قوماندانلر دكل ، دوقتورلر ،

همه نفرلر ، حنى نقله چيلر ، مكار بغيرلر بيله سنك سباهيكدن بيك
دفعه فضله قهرماندلر .

— اما مبالغه ها ...

— حقيقتى سويليورم .

انسان نه نواهدر ! فكريته ، اميدينه ، آوزوسنه مخالف برشيته

راست كلتنه همان بوزولور . دوقتوروك اوقادارسوديك قهرمانى بكنمه ييش
عادتا نم كوجه كيئدى . برآن صوسدم . اثرى تقدير ايديله بن بر

ضمتكارانى دويدم . بولم ، براز مانه بكره ؛ سوگلى اولادنيك
قيمتسازكلى ، تحفير ايديله يئكى ، تولدورولديكى كورده زوالى بر

بابايچك مانه ... آرت ، دوقتوروك صمتدن ، روكرباينى اختيارچندن
خبرى بوئدى . بيلديورديك صمتسكار ، حال ايچينده مفكوروسنى

اولانجه هجائيله دريمايچيه رومانتيك ماضيه دوتر . اوراده ائلى
افسانه لرنى ياشايان بيكرجه طيف واردر . بو طيفلره تاريخك ياشان

رنكار ، شكل ويرر . اولره مفتون اولور . دستانلرنى ترنم ايدر .

— هيات عزيزم ، سن فن آداميسك ، ديدم ، ماضيك ذوقى

دويمازسك .

— سن ده خيال آداميسك . حاله حقيقتى كوره منسك .

— حاله كوزلر نه وار ؟

— ماضيده نه وار ؟

— ماضيده بوكونكى مدنيتك ، ماديتك سوندوردى نورلر

وار . ديدم ، علويت وار . روح عظمتى وار . فكر اوغرتنده نفا .

كارانى وار . دوغريلىك ، صداقت ، وفا ، فضيلت ، كرم ، شفقت ،

محبت ، عشق وار . حيايتك حقيق معناسى اولان مفكوره وار .

سوكراراييت وار ... آه شيبدى ...

— شيبدى بولر بوقى ؟

— بوقى ، بوقى .

— ديه ايكلادم . دوقتور كولدى . بكا آجير كي باقى :

— نه فناء نه ياكش اعتقاد ...

—

واپور قير قولمى آچيقلرندن كيجورم . پورازصولدن چاربيورم

آلددهك دفترك يارافارلىق آيبارق قهرمانى بكنمه بن كنج دوقتوره
سانكه بر جواب ويرمك ايتسيوردى . تكرار سوردم :

— سوله بكا ، حاله ماضيك حرايتى بوامى ؟

— حاله حرارت دكل ، آكش وار ، آكش ...

— ديدى .

— بن كورديورم .

— چونكه خيالبرورسك . حقيقى كوزك كورم . ماضيده كي

فانى بوكون ناسل اوطومويل شكنده ايسه ، سورديك حرارت ده

آكش شكنده در ، ماضيده كي اوق ، بوكون ميترالويذر . ماضيده كي

قولوبه بوكون عتشم برآيدم . ماضيده كي حال بوكون دره دوتولدر .

ماضيده كي ماساچلتك بر قوطوبه بئوب مكلتندن مملكته اوچنى
خولايى بوكون بر حقيقتدر . ايشقه طيارلر ده ايسته زه بيليلر ...

— فقط معنوى فضيلتلر ...